

Vyšla nová epizóda Vedeckého podcastu SAV

5.6.2026 - Martin Bystriansky | SAV

Science fiction si zvyčajne spájame s vesmírnymi loďami, vzdialenými planétami a technologickými víziami budúcnosti. Tento žáner však dokáže byť aj zrkadlom spoločnosti, v ktorej vzniká. V novej epizóde Vedeckého podcastu SAV sme v štúdiu privítali Olhu Norbu z Ústavu slovenskej literatúry SAV. V rozhovore s Petrom Boháčom približuje československú sci-fi literatúru počas normalizácie a vysvetľuje, prečo si zaslúži našu pozornosť aj dnes.

Sci-fi literatúra patrila počas normalizácie skôr na okraj literárnej produkcie. Práve vďaka tomu však mohla ponúknuť priestor pre originálne témy a spoločenskú reflexiu. *„Sci-fi v rámci slovenskej literatúry patrí skôr na okraj nielen vedeckého, ale aj čitateľského záujmu,”* vysvetľuje Olha Norba.

Jedným z kľúčových pojmov rozhovoru je takzvaná šedá zóna. Označuje priestor medzi oficiálnou a neoficiálnou kultúrou, v ktorom vznikali diela schopné prejsť dobovým schvaľovacím procesom, no zároveň v sebe niesli kritické alebo alternatívne pohľady na spoločnosť. *„Šedá zóna je priestor na pomedzí, ale dôležité je, že vždy prešla cez ten oficiálny priestor,”* hovorí literárna vedkyňa.

V rozhovore sa dozvieme aj to, aké témy rezonovali v československej sci-fi, prečo boli dystopické príbehy často spoločensky kritickejšie než optimistické vízie budúcnosti a ako autori pracovali s humorom, absurditou či alegóriou. Reč je aj o tvorbe Alty Vášovej, Jána Feketeho či Alfonza Bednára, ktorých diela podľa Olhy Norby dokážu osloviť aj dnešných čitateľov.

„Sú tam viaceré poviedky, ktoré sú naozaj nadčasové a rozprávajú o ľudských etických, morálnych a politických problémoch, ktoré sú aktuálne aj dnes,” približuje.

Rozhovor sa dotýka aj samotného výskumu literatúry. Olha Norba vysvetľuje, ako pracuje s archívmi, dobovou tlačou či rôznymi vydaniaми rovnakých textov. Literárny výskum prirovnáva k detektívnej práci, pri ktorej sa snaží objavovať skryté súvislosti a nové významy.

Zaujímavou témou je aj schopnosť science fiction predvídať budúcnosť. *„Prognostický charakter sci-fi je veľmi zaujímavý. Veľmi často som sa stretávala s technickými motívmi, ktoré sú už dnes realitou. Či už ide o umelú inteligenciu, počítače alebo elektrické autá,”* hovorí.

Ako fungovala šedá zóna počas normalizácie? Aké sci-fi príbehy vznikali na Slovensku? A prečo môžu byť niektoré z nich aktuálnejšie než kedykoľvek predtým? Odpovede ponúka nová epizóda Vedeckého podcastu SAV.

Vedecký podcast SAV nájdete v podcastových aplikáciách PodBean, Apple Podcasts, na Spotify a na stránke www.podcasty.sme.sk. Rozhovor s Emíliou Haluškovou si môžete vypočuť aj priamo cez prehrávač vložený na konci textu alebo sledovať epizódu na YouTube kanáli Slovenskej akadémie vied.

Text a foto: Martin Bystriansky

https://www.sav.sk?doc=services-news&lang=sk&news_no=13693&source_no=20